

Vas Laci, 2020. december 18. (Online bemutató) Magyar népmese alapján bábszínpadra írta: Markó Róbert és Tengely Gábor, Dramaturg: Nagy Orsolya, Rendezte: Markó Róbert, Tervezte: Horváth Márk, A tervező mentora: Boráros Szilárd, Zene: Takács Dániel, Koreográfus: Markó-Valentyik Anna

SZABAD MADÁR A PELIKÁN

A Vojtina emblematikus színésze Reschofsky György, aki a *Vas Laci*-ban többször dolgozott az új bábos generáció fontos író-rendezőjével, Markó Róberttel. A közös munka ürügyén a generációk közti átjárások, a ceremóniamesterség és a totális szabadság is szóba került.

– J. T.: *2013-ban Győrben Tengely Gábor rendezett először a vele közösen írt Vas Laci-szöveged alapján fontos előadást. Mit jelent, hogy most rendezőként nyúltál a saját darabodhoz?*

– Markó Róbert: Asbóth Anikóval a társulatra kerestünk anyagot, és láttuk, hogy ezt ki lehet osztani. Nem titok az sem, hogy Reschofsky Gyurinak akartunk komoly feladatot adni: kevés olyan színész van, aki a vállán tudná vinni ezt az előadást. Akkor tud jó lenni egy munka, ha a színészek megtalálják a számításukat, és mindenki örömet lel a rá szabott feladatban. Itt ez történt.

– *Gyuri, a te nézőpontodból milyen volt ez a találkozás? Kívülről nézve az látszik, hogy lubickolsz Vas Laci szerepében: mintha csak rád írták volna.*

– Reschofsky György: Amikor megkapok egy példányt, elkezdem kihúzni a saját szövegemet színes filccel. Itt is ez történt, és nem kicsit ijedtem meg, amikor láttam, hogy az első két oldal rögtön az enyém... Hát mit kezdek én ezzel a 64 éves agyammal?! Aztán végigolvastam, és nagyon megérintett a történet, a próbafolyamatban pedig kiderült, hogy itt mindent szabad. Vagyis az történt, amit mondtál: lubickolhattam a szerepben, ami rengeteget segített. Szeretem, ha úgy kezel egy rendező, amilyen állapotban épp vagyok. Voltam százszor fiatal királyfi, szőke herceg, János vitéz, Pinokkió, sok minden, de ma már másban vagyok. Vannak rendezők, Kuthy Ági, Bartal Kiss Rita, mások, akik meglátják, hogy éppen hol tartok, de Robi ehhez kimondottan ért.

– M. R.: Gyuri nagyon szeret játszani. Azt gondolnánk, hogy ez gyakori a színészek között, de nem

feltétlenül van így. Az ő színészetének a sajátja, hogy mindenestül jelen idejűvé teszi a történetet. Láttam rajta az őszinte riadalmat, amikor megértette, hogy valójában egy monológot kell elmondania, ami persze a végső formában mégsem az. A próbafolyamatban a kollégák rengeteg ötlettel jöttek. És Gyuritól is folyamatosan érkeztek a jelzések, hogy szituációkban és darabban gondolkodik, meg abban, hogy játszani tudjon a többiekkel. Amikor bátorítom a színészeket, hogy mondják, amit akarnak, az felszabadító: megnyugszanak, és végül azt mondják, ami a papíron áll.

– R. Gy.: Robi szereti, ha úgy közelítünk a meséhez, ahogy apa, anya, nagypapa mesélne, vagyis ha közelebb hozzuk a gyerekeket a színházhoz. A múltam fontos része, amikor egy szál gitárral ülök több száz gyerek előtt. Megtanultam, hogy engem az érdekel, hogy a hatodik sor nyolcadik székén ülő gyerek miért nem jön velem egészen? Ez folyamatosan spannol, mert muszáj mindenkit lekötni. A *Vas Laci*-ban így kell elcsábítanom felnőttest és gyereket, ez pedig találkozott Robi elképzelésével és magával a szereppel is.

– *Mit jelent a szabadság a szöveg vagy a jelenetek szintjén?*

– R. Gy.: Van, aki szereti a teljes kontrollt. Olykor én is: nem kell, hogy valaki előjátsszon, de ha a rendező kibontja, hogy milyen úton induljunk el, az segít. Amikor viszont akkora szabadságot kapunk, mint amit Robi biztosít, alkotótársnak érzem magam. Rám bíz mindent, aztán nyesegeti a dolgot. Arra készítem, hogy figyeljem magam kívülről. A szabadság nem parttalan, mindig érzem mögöttem a célt: tudom, hogy mit akar, és megmondja, hol a helyem. Az embernek jóval többet kell megmutatnia magából ahhoz, hogy a rendező azt mondja, ez az, ezt kerestük. A szabadság sosem szabadosság: mindig a tudatosság mozgatja.

– M. R.: Nem ragaszkodom a szövegemhez, se íróként, se rendezőként. Ahhoz nyilván igen, hogy mi

történi a jelenetekben, hogy mik a karakterek körvonalai, de minden más stílus és ízlés kérdése, hiszen van, akinek ez áll jól, van, akinek más. Ha az ember ad egy működőképese keretrendszert, utána az, hogy a színész hogyan tölti meg, az ő felelőssége. Van, hogy valaki nem éri a stílust, például hogy milyen szó hangozhat el a szövegben, de melyik az, amelyik már nem, mert kilóg. Itt szó sincs ilyesmiről: Gyuri remekül ráértett a dolog ízére.

– R. Gy.: Lehet azt pontosan tudni, ha valamit ledob magáról az előadás. Imádom a fiatal kollégáimat, de volt rá példa, hogy valaki átlépett az elfogadható határokon, és szólni kellett. Nincs ezzel baj, próbálgatta a szárnyait, de ha nem jól éri a keretet, akkor azt muszáj szóvá tenni. És a következő alkalommal már vissza is tért a feszes szöveghez, az előadásnak pedig remek tempója lett.

– *Éppen ez, a fiatal és az érett színészgeneráció vojtinás együttélése érdekel engem. Gyuri, harminc-két éve vagy tagja a társulatnak, sok-sok fiatal érkezését és ittletét láttad és látod. Úgy tűnik, hogy a tapasztalt színészeket izgalmi állapotban tartják a fiatalok – és fordítva.*

– R. Gy.: Fontos a kiegészítésed: fordítva is működik a dolog. Aki hozzánk belép, és legyen szó színésztől, rendezőtől vagy a háttér személyzet bármely tagjáról, állandó professzionalizmussal szembesül. Ha kell, Anikó tud kemény lenni igazgatóként, de nincs erre szükség, mert mindenki száz százalékon teljesít. Ha fiatalok érkeznek, ebbe a közegbe érkeznek, így nincs más lehetőségük, mint ugyanígy dolgozni. Régebben volt, aki megkérdezte tőlem az ötvenedik előadás környékén, hogy nem unom még? De hát hogy lehetne unni, amikor a közönség mindig új?! Figyelni kell a gyerekek, a pedagógusok arcát. Persze, nem szabad átnézni a negyedik falon, de érzem a levegőben, hogy nekik új az, amit látnak, és ez megérinti őket. Mindig találok egy pillanatot, ami ott és akkor születik a színpadon – és ez az, amit a fiatalok átvesznek és csinálják is. Muszáj is nekik, mert gyors a tempó, egymást tesszük helyre. Fiúk, lányok, fiatalok, idősek – gyönyörűen élünk itt együtt.

– M. R.: Sok helyen dolgoztam, ahol vannak nagyon jó színészek. Emlékszem a döbbenetre, amikor először szembesültem azzal, hogy egy kiváló színész

is lehet rossz ember. A Vojtinában ennek nyoma sincs. Ehhez Anikónak mint társulatvezetőnek biztosan van köze. Egy kis csapatról beszélünk, ahol nincsenek „pártok”, ahol mindenkihez magas emberi minőség társul. Rendezőként nem kell mérlegelnem azt, hogy a fiatalok előtt mondhatok-e valami dehonesztálót Gyurinak, mert persze, hogy igen. A humor, a lazaság mögött mindig ott a valódi szakmai szándék, hogy az előadás legyen jó, legyen még jobb.

– *Ha valaki figyelmesen nézi a Vas Lacit, közvetlen bizonyítékokat talál arra, amiről beszéltek: az, hogy egy színház igazgatója kínai papucsban és műanyag otthonkában átcoszog a színen, vagyis képes magán is nevetni, megérinti az embert.*

– M. R.: Valójában nem létezik az Anikó által játszott szerep, mégis nagyon erősen éreztem, hogy ő kell ide. Félve kérdeztem, hogy vállalná-e: úgy gondoltam, hogy a szakma, a közönség, a gyerekek és a város felé is komoly üzenete van, ha látják, hogy mekkora örömmel csinálja. A kecskeméti találkozó után kollégától jött olyan visszajelzés, hogy van abban valami meghatározó, hogy a Vojtina alapító tagjai évtizedekkel a történet kezdete után ilyen színvonalon és teljes szellemi frissességgel vannak jelen. Szigorúan rendezői szemszögből az érett színészekkel több a baj, mint a fiatalokkal: lassabban rögzítenek, más a tempójuk. Aztán a végén azt érzed, hogy megérte, nagyon is. Érdekes például az, ahogyan Gyuri narrátorként szabályozza az előadás tempóját: ceremóniamesterként meg tud pörgetni bizonyos részeket, máskor kimerevíti vagy lelassítja a pillanatot, ha az kell.

– *A Vojtina történetében meghatározó szerep jut a népmeséknek és adaptációiknak. Tíz, húsz, harminc éve létrejöhetett volna egy olyan előadás, mint ez? Egy előadás, ami önreflektív, a színházi helyzettel magával is poénkodik, és tele van vizuális gegekkel és szövegpoénokkal?*

– R. Gy.: Jól áll nekünk ez a stílus, és úgy érzem, a humor, a „bővér”, a szókimondás megfelel a mai kornak. Mióta itt vagyok, teljes szabadságban dolgoztunk, azaz bármit, bárhogyan tehetünk a mesékkel, ha úgy működött jobban az előadás. Pinczés Pista rendezte például *A brémai muzsikusat*: ahogy belekerültem, a legtermészetesebb módon

Jelenetek az előadásból.
A képeken Reschofsky György.

keveredett egy ötödik állat a jól ismert négy mellé, így lettem én az egér, bendzsóval a kezében. Rengeteg hasonló esetet mondhatnék, a lényeg, hogy a helyzetkomikum, a felfrissített nyelvezet már a Vojtina-alapító Giovannini Kornél barátunknak is lényeges volt, mert remek a humora.

– *Robi, amikor rendezel valahol, akkor meg kell „tanulnod” a színházat, ahová méggy?*

– M. R.: Muszáj tudni, hogy milyen történettel hova lehet beállítani, hogy milyen esztétika jellemzi az adott színházat, és attól hová lehet ellépni. Itt még csak a stílusról beszélek, nem a minőségről. Sokan elfelejtik, hogy az előadást emberek nézik, akik valamilyen stílusra szocializálódtak. Előadhatok nagyon kreatív és kortárs módon egy népmesét, de hiába, ha a nézők erre nem vevők. Attól, ahogy a debreceni *Vas Laci* kinéz, lehet, hogy más színházban ódzkodnának, itt viszont sikeres az előadás. De ne érts félre, a közös munka Anikóval is a teljes szabadság jegyében zajlik. Emlékszem, mondta, hogy az első öt percben azt hitte, hogy a *Vas Laciban* kinevetjük a néphagyományt, aztán rájött, hogy korántsem. Az igazgató nagyvonalúsága a rendező iránti bizalmat is jelzi. Szóval szabad madár a pelikán.

– *A Vas Lacinak az egyik legizgalmasabb része a Horváth Márk tervezte látványvilág.*

– M. R.: Ez Márk első nagyszínpadi munkája, és ő azonnal jelezte, hogy nem feltétlenül érzi úgy, hogy felkészült egy ilyen léptékű munkára. Boráros Szilárd így került be mentorként a projektbe. Esztétikai problémákba nem szólt bele, de az anyagismeret, a gyártási fázisok, a műhellyel való kapcsolattartás okán folyamatosan kérdezett, ami sokat segített. Nagy kérdés, hogyan tud ma megszólalni egy népmese a színpadon, és a választ szintén Szili adta meg, amikor azt mondta, hogy „Az a népi, ami énnálam otthon van.” Innen indultunk: az a népi, ami a mamánál otthon megvan – a hengerelt fal, a hímezett falvédő, a rémes képkeretben a rémes festmény, és így tovább. És aztán kitaláltuk, hogyan tud ez az esztétika megmozdulni.

– *A különböző bábtechnikák vegyítése a te ötleted volt? Élő szereplőktől síkbábokig, kesztyűsbábtól bunrakuig sok mindennel találkozunk.*

– M. R.: Volt abban tudatosság, hogy *Vas Laci* a kesztyűsbábtól eljut egy szinte test nélküli karakterig: Horváth Márk koncepciója volt, hogy ezt az utat járja be a címszereplő. És jutott hely az agymenéseknek is, mondjuk, a fejre erősített síkszarvasoknak. Ezek próbán születtek, és úgy éreztük, nem érdemes őket kihagyni, mert bár lehet, hogy a kisgyerekeket annyira nem szórakoztatja, minket viszont nagyon.

– R. Gy.: Nem arról van szó, hogy minden őrült ötlet bekerül az előadásba: Robi jó érzékkel válogatja ki, mi visz előre, és azt rögtön leokézza. A *Vas Laciban* például egyszer csak átkerültem a rendezői jobb oldalra a vége felé, és rájöttem, hogy nem tudok ott mit csinálni. Eszembe jutott, hogy van egy kis fehér sámlim édesanyámtól, amit már máshol is használtam. A kis polc alá felakasztva ott van végig, egy ponton leveszem és ráülök, majd visszarakom: a csehovi puska elsült, és meglétt a helye az összjátékban.

– *Gyuri, ne bántódj meg de az a benyomásom, hogy az előadás a színészi képességeidre erősebben alapoz, mint a bábszínészekre. Vagy nagyot tévedek?*

– R. Gy.: Elevenembe talál a kérdés, messzebből kezdem a választ. Gyerekkoromban színész akartam lenni, aztán tanár, majd megkaptam a gitáromat és muzsikus lettem. Ott álltam a színpadon gitárral, és az volt a dolgom, hogy lekössem a gyerekeket. Hívtak a Vojtinába, elsőre nemet mondtam, majd elvállaltam, és kikerült a nyakamból a gitár. Először úgy éreztem, meghalok hangszer nélkül. A kezembe nyomták a bábót, én pedig beleszerettem. Egy élettelen anyag, amivel ha eleget gyakorlok, a végén eggyé válik velem. Nem tartom magam színésznek, inkább amolyan mindenesnek, aki szeret játszani. Ez a szerep azért telitalálat, mert kijön belőle, hogy imádok mesélni és játszani. És igazából mindegy, hogy gitár van a nyakamban, báb a kezemen, vagy csak én vagyok ott magam. Robinál mindig feloldódom, és úgy tűnik, mintha ott élnek a színpadon. Nem gondolom magam se színésznek, se bábszínésznek: teljes valómmal, egész játékszeretetemmel vagyok jelen.

– M. R.: Amikor Gyuri belép a színpadra és hozzáér egy kávédarálóhoz, egy bögréhez, azonnal látni, hogy van egy intim viszonya a tárgyakkhoz. Ezért is

Jelenet
az előadásból

szeretem a *Vas Laci* elejét, mert bár tárgyjáték a nyitány, mintha csak véletlenül kerülne a keze ügyébe ez-az. Ha jól figyelek, rájövök, hogy lefordítja a játék nyelvére az elhangzó szöveget. Ezt egy prózai színész is meg tudná csinálni, csak nem olyan magától értődő természetességgel és gyorsasággal,

mint egy bábos. Mert a bábszínésznek vannak olyan manuális és gondolkodásbeli képességei, amiket aktívan használ akkor is, amikor élőben van jelen. A bábszínháznak ugyanis nincs határa: ezen a színpadon minden megtörténhet. (*Vas Laci*, 2021. 10. 31. Vojtina Bábszínház)

Az előadás szereplői